

Underlag gällande Gävle kommuns brottsförebyggande prioriteringsområden

-För åtgärdsplanering i arbetet med Lag (2023:196) om
kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete

Linn Cederholm von Schmalensee

Brottsförebyggande strateg

Styrning och stöd, Enheten för Säkerhet och beredskap

Innehåll

Föreslagna prioriteringsområdets syfte och innebörd	3
Bakgrund till föreslagna prioriteringsområden.....	3
Vad säger lagstiftningen?	3
Vad säger Gävle kommuns strategi för brottsförebyggande arbete?	4
Vad säger lägesbilden?	4
Barnperspektivet i föreslagna prioriteringsområden.....	5
Organiserad brottslighet – rekrytering & ekonomisk brottslighet	5
Otrygghet och försvagad social kontroll.....	6
Hemlöshet och narkotikarelaterad livsstilskriminalitet.....	6
Mäns våld mot kvinnor	7
Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld	8
Ekonomisk brottslighet – en kedja av olika brottstyper	8

Föreslagna prioriteringsområdets syfte och innebörd

De föreslagna prioriteringsområdena är tilltänka att gälla det brottsförebyggande arbete som sker i direkt relation till den åtgärdsplan som skall beslutas i enlighet med Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. Arbetet med åtgärdsplanen samordnas av Gävle kommuns samverkansråd för brottsförebyggande arbete (SAMBA).

Utöver den process och det arbete som sker inom ramarna för SAMBA, har Gävle kommun också andra befintliga brottsförebyggande arbeten inarbetade i kommunens linjeverksamheter. Beslutade prioriteringsområden påverkar inte dessa arbeten i deras varande, eller i deras huvudsakliga inriktningar.

Däremot framgår det av beslutad rådsstruktur för SAMBA att kommunens befintliga verksamheter och arbetsgrupper som träffar mot beslutat åtgärdspaket åtas att samverka i, och arbeta med, de åtgärder som överensstämmer med deras kompetensområden. Syftet med denna arbetsmodell är att skapa förbättrade förutsättningar för en kommunövergripande brottsförebyggande samverkan, utan att försvaga förutsättningarna för enskilda arbeten/verksamheters redan välfungerande brottsförebyggande arbeten.

Bakgrund till föreslagna prioriteringsområden

Vad säger lagstiftningen?

Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete innehåller ingen direkt skrivning om att kommunens brottsförebyggande arbete ska inkludera beslutade prioriteringsområden. Däremot säger lagen att kommunens brottsförebyggande arbete skall följa den kunskapsbaserade arbetsmetodiken. I detta arbete spelar orsaksanalyser en viktig roll, vilket innebär att arbetet ska riktas mot de grundorsaker som bedöms ha en avgörande inverkan också på ett flertal andra för kommunen relevanta brottsutmaningar. Vidare skall arbetet i så stor utsträckning som möjligt baseras på beprövade metoder och tillvägagångssätt.

För att stärka förmågan att bedriva ett kommunövergripande och kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete, har många kommuner valt att arbeta med

prioriteringsområden. Syftet med dessa är att skapa en kommunövergripande enhetlighet och tydlighet i arbetets inriktning.

Vad säger Gävle kommuns strategi för brottsförebyggande arbete?

I Gävle kommuns strategi för brottsförebyggande arbete återfinns följande skrivelse:

Brottsförebyggande arbete är ett brett begrepp som innefattar många olika slags arbetsinsatser och inriktningar. Även om Gävle kommun förhåller sig till en avgränsad definition av brottsförebyggande arbete, krävs det att det strategiska, likväl det operativa, arbetet riktas och avgränsas ytterligare.

Gävle kommuns brottsförebyggande inriktningar ska beslutas utifrån;

- *Lokalt identifierade brottsproblem*
- *Lokala, regionala, nationella och internationella lägesbilder och orsaksanalyser*
- *Rådande forskningsläge*
- *Allmänhetens intressen och behov*

Vidare fastslår strategin att kommunen utifrån lägesbild och orsaksanalyser skall besluta om prioriteringsområden.

Vad säger lägesbilden?

Lägesbilden är framtagen i enlighet med Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. Lägesbilden är tilltänkt som underlag för kommande inriktnings- och åtgärdsbeslut för Gävle kommuns brottsförebyggande arbete.

Lägesbilden innehåller en presentation av den lokala anmälningssstatistiken för tio övergripande brottskategorier. Varje enskild brottskategori är vidare ställd mot rådande forskningsläge, i syfte att synliggöra den specifika brottskategorins möjliga skadeinverkan på lokalsamhället. För varje brottskategori förs även dialog kring anmälningssbenägenhet och beräknat mörkertal.

Lägesbilden inkluderar också en redogörelse av brottsmönster och brottstrender, vilka utifrån lokal problembild och rådande forskningsläge, bedöms vara av särskilt intresse för Gävle kommuns lokala brottsförebyggande arbete.

I arbetet med lägesbilden har fyra olika huvudutmaningar identifierats:

- Organiserad brottslighet och dess ekonomiska drivkrafter

- Otrygghet och en försvagad social kontroll
- Hemlöshet och narkotikarelaterad livsstilskriminalitet
- Våld mot kvinnor

Barnperspektivet i föreslagna prioriteringsområden

Barnrättsperspektivet i Gävle kommuns strategi för brottsförebyggande arbete

Alla barn har rätt till en trygg uppväxt, och varje barn som dras in i kriminalitet är ett samhällsmisslyckande. Allvarlig och grov brottslighet både drabbar och utförs av barn. Ett framgångsrikt brottsförebyggande arbete startar tidigt i barnets liv. Då minskar risken för allvarlig problematik eller kriminalitet senare i livet. Detta bekräftas också i forskning.

I Gävle kommuns lägesbild för brottsförebyggande arbete fastställs att kommunens brottsförebyggande arbete ska förläggas i det långsiktiga arbetet med fokus på att förhindra den brottsliga utvecklingen redan innan den uppstått. Detta innebär att tidiga insatser för barn och unga med risk för att utveckla brottsligt beteende skall värderas högt i det brottsförebyggande arbetet.

Organiserad brottslighet – rekrytering & ekonomisk brottslighet

Inom den organiserade brottsligheten har vi under de senaste åren sett en alarmerande stegring av antal barn som nyttjas inom den organiserade brottsligheten som utövare vid grova våldsbrott. Att nyttja barn som "arbetskraft" i den organiserade brottsligheten är en högst medveten strategi inom de kriminella nätverken, och barnen lockas ofta in i kriminaliteten via groomingliknande processer, och/eller via hot och våld.

Inom den organiserade brottsligheten har också antal grova våldsbrott där brottsoffret är ett barn ökat. Under de senaste åren har ett flertal fall uppmärksammats gällande barn som mördats inom ramarna för den organiserade brottslighetens kriminella konflikter.

Barn och unga förekommer således i stor utsträckning både som förövare och brottsoffer inom den organiserade brottsligheten, och behöver olika stöd och insatser därefter. Samhället har ett ansvar att ge barn som har hamnat i ett kriminellt beteende

den hjälp de behöver för att komma ur det. För att kunna säkra att barn kan erbjudas trygga och stabila uppväxt villkor, oavsett var de kommer ifrån, hur de ser ut, hur de pratar, vad de tror på, om de är fattiga eller rika, vilket kön de har eller om de har en funktionsnedsättning behöver vi aktivt arbeta för att minimera risken att de utsätts för kriminella påtryckningar och rekryteringar.

Otrygghet och försvagad social kontroll

Höga nivåer av rädsla för brott, och känslor av otrygghet, riskerar i längden att bidra till att brottsligheten i samhället ökar. Detta gör rädslan till en form av självuppfyllande profetia – vilket i sin tur riskerar att orsaka ytterligare nivåer av rädsla och otrygghet. Vidare riskerar känslan av att vara otrygg, och känslan av att samhället inte kan skydda en från brottslighet, att skada tilltron och tilliten till samhällets strukturer och demokratiska bäring. En skadad tillit till samhällets demokratiska bäring innebär i sin tur ett försvagat skydd gentemot kriminella påtryckningar, exempelvis i form av försök till otillåten påverkan.

I förhållande till barnrättsperspektivet innebär detta, utöver riskerna med en försvagad demokrati, en nedbruten vuxenförmåga att reagera och agera när barn far illa (antingen som förövare eller som brottsoffer) – och ökar risken för att barn och unga hamnar i en alltmer eskalerande kriminalitet.

Hemlöshet och narkotikarelaterad livsstilskriminalitet

I Gävle kommun ser vi en stigande utsatthet kopplat till missbruk och social utsatthet. Bedömningen är att problematiken, i relation till samhällets ekonomiska läge, och produktionen av nya former av syntetiska blanddroger på marknaden, kommer att fortsätta öka under kommande år. Missbruk i kombination med hemlöshet är en starkt bidragande faktor till många av de mängdbrott som utmanar Gävle kommun, särskilt kring stadskärnan och andra näringslivstäta områden.

Utsatthet för mängdbrottslighet orsakad av social utsatthet rapporteras bland annat som en av de mest påtagliga (och kostsamma) utmaningarna för handelsföretag, hotellverksamheter och fastighetsägare i kommunen. Vidare bedöms den sociala utsattheten och dess konsekvenser även ha en mycket hämmande inverkan för möjligheten att öka trygghetskänslan i Gävle kommuns centrala delar.

En huvudsaklig grundorsak till den mängdbrottslighet kommunen utmanas av är direkt relaterat till missbruk och beroende (ofta i kombination med psykisk och/eller fysisk sjukdom), vilket orsakar och/eller upprätthåller en kriminell livsstil bland de socialt utsatta.

Genom att, i samverkan med ANDTS-arbetet, fokusera arbetet mot orsakerna bakom problematiken, är målet att:

- och unga växer upp med anhöriga i hemlöshet och/eller narkotikarelaterad brottslighet
- Förebygga att barn och unga själva utvecklar missbruksproblematik och/eller hamnar i hemlöshet eller i narkotikarelaterad brottslighet
- Säkerställa att barn och unga tryggt kan röra sig fritt i kommunens offentliga rum

Mäns våld mot kvinnor

Inga barn och unga skall behöva utsättas för, eller oroa sig för att utsättas för våld – särskilt inte av de personer som står dem närmast. Inga barn och unga ska heller behöva leva i ett våldsam hem, eller bevittna en nära anhörig utöva våld mot andra nära anhöriga.

Ungefär 210 000 barn i Sverige lever i hem där det förekommer våld i någon form¹. Ungefär 20 % av de barn som bevittnat våld i hemmet, har också själv utsatts för våld av en eller båda föräldrarna². Statistiskt sett innebär det att det i Gävle kommun finns ungefär 2100 barn som lever i hushåll där våld förekommer mellan de vuxna i familjen, och att över 400 av dessa också själva utsatts för våld. I relation till dessa angivna siffror bör dock beaktas att mörkertalet sannolikt är mycket högt, och att de egentliga siffrorna därmed bör bedömas vara betydligt högre.

Mäns våld mot kvinnor börjar med pojkars våld mot män. Ungefär var fjärde flicka under 18 år har utsatts för någon form av våld i nära relation. Att arbeta förebyggande mot mäns våld mot kvinnor inkluderar därför också att arbeta med pojkars våld mot flickor.

¹Brottsförebyggande rådet (2014)

² Uppsala universitet, Nationellt centrum för kvinnofrid (2014)

Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld

Kommunens våldsförebyggande arbete samordnas huvudsakligen av styrstrukturen för En kommun fri från våld, där huvudansvar för arbete med våld i nära relation och hedersrelaterat våld är förlagt.

Handlingsplan (24KS485) – Gävle en kommun fri från våld 2025-2017 inkluderar bland annat:

- En skola fri från våld (arbete mot våld i skola, ink. Machofarbriken och mentorer i våldsprevention)
- Shanazi hjältar (arbete mot hedersrelaterat våld)
- Våga bry dig (kommunövergripande våldspreventiv samverkan för att förebygga våld i nära relationer)
- En vecka fri från våld (våldspreventiva insatser utifrån olika perspektiv i syfte att öka kunskap om mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Insatser kan göras vid fler tillfällen, ex. vid högtider när risk för våld ökar)

Senaste beslutade handlingsplan för En kommun fri från våld (24KS485) inkluderar information om hur arbetet förhåller sig till Gävle kommuns brottsförebyggande strategi.

Ekonomisk brottslighet – en kedja av olika brottstyper

Vid studier av den ekonomiska brottsligheten har det konstaterats att den organiserade ekonomiska brottsligheten ofta består av multipla brottsstrategier vilka samtidigt angriper flera olika områden av det ekonomiska systemet. Den som begår brott mot exempelvis välfärdssystemet begår också ofta brott inom andra ekonomiska brottskategorier.

Vanligen begår samma brottsorganisation brott inom flera (och ibland alla) nedan brottskategorier:

- Valfärdsbrott
- Skattebrott
- Bidragsbrott
- Nyttjande av legala företag i kriminellt syfte
- Bedrägerier

- Miljöbrott
- Människohandel
- Människoexploatering

Ekonomisk vinning är en av de viktigaste drivkrafterna för den organiserade brottsligheten. Huvudmålet med den ekonomiska brottsligheten är att generera så stora brottsvinster, till så liten upptäcktsrisk, och till så liten ansträngning, som möjligt. För att möjliggöra detta befinner sig den ekonomiska brottsligheten under ständig förändring och anpassning – och är därmed "flyttbar".

Genom att minska vinstmöjligheterna, försvåra genomförandet, och öka upptäcktsrisken, vid ekonomisk brottslighet kan denna form av brottslighet förebyggas. Vid arbete mot en särskilt ekonomisk brottskategori är sannolikheten stor att brottsligheten förflyttas från denna specifika kategori till en annan inom kommunens geografiska område – men vid ett övergripande arbete som riktas mot hela det brottsliga ekonomiska systemet, kan den ekonomiska brottslighetens möjligheter till vinstdrivande verksamhet inom kommunens geografiska gränser strypas.

För att undvika att brottsligheten flyttas från ett ekonomiskt brottsområde till ett annat, och för att kunna uppnå en lokal brottsminskande effekt, är det således av stor vikt att arbetet mot den ekonomiska brottsligheten inte avgränsas till en särskild brottskategori, utan i stället utgörs av flexibla strategier och samverkansformer vilka möjliggör ett brett arbete som sträcker sig över samtliga av den ekonomiska brottslighetens angreppsområden.